

KLÂSİK TÜRK EDEBİYATINDA ŞEHRENGİZLER VE CÂMÎ'Î'NİN MANİSA ŞEHRENGİZİ*

Fatih TIĞLI**

Özet

Türk edebiyatında ilk örnekleri XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde Mesihî ve Zâtî tarafından ortaya konulan *şehrengiz* türünde eser veren şairlerden biri de Manisalı Câmî'î'dir.

Edebiyat tarihinde *Vâmuk u Azrâ (Muhabbetnâme)* isimli eseri ile tanınan Manisalı Câmî'î'nin hayatı hakkında bilgimiz son derece az olup en geniş bilgi Latiff'nin *Tezkiretü's-şuâra* isimli eserinde bulunmaktadır. Âşık Çelebi'nin *Meşâ'irü's-şuâra* isimli tezkiresinde Senâyî maddesinde sadece ismi geçmekte, sonraki kaynaklarda da bu bilgiler tekrar edilmektedir.

Yazımızın ilk bölümünde Türk edebiyatında *şehrengiz* hakkında yapılmış çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra Câmî'î'nin hayatından ve eserlerinden bahsedilmiş, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Bölümü Manzum nr. 685'de kayıtlı bir şiir mecmuasının 197a-197b varakları arasında yer alan *Manisa Şehrengizi*'nin çeviri yazısı yapılarak eser çeşitli yönlerden incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klâsik Türk Edebiyatı, Şehrengiz, Mesnevi, Manisa, Câmî'î, XVI. yüzyıl.

THE SAMPLES OF ŞEHRENGİZ, A CERTAIN GENRE OF POEM, IN THE CLASSICAL TURKISH LITERATURE AND THE ŞEHRENGİZ OF MANİSA BY CÂMÎ'Î

Abstract

The early samples of a certain genre of poem namely *şehrengiz* considering the beauties and the beautiful people of a city, were written

* Bu yazı 29-30 Eylül 2005 tarihlerinde Celal Bayar Üniversitesi tarafından düzenlenen Manisa Şehri Bilgi Şöleni'nde sunulan tebliğin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş şeklidir.

** Araş. Gör., İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. ftigli@istanbul.edu.tr

by Mesihî and Zâtî in the first quarter of the 16th century and one of those poets who had such kind of poems was Câmî'î from Manisa.

What is known about the life of Câmî'î of Manisa, mostly known for his work named *Vâmuk u Azrâ (Muhabbetnâme)* in the history of literature, is extremely inconsiderable, but the extensive knowledge takes place in a work of Latîfî, named *Tezkiretü's-suâra*. In *Meşâ'irü's-suâra* of Âşık Çelebi, his name occurs only under the biography of Senâyî, and the other sources repeat the same knowledge.

In this article, after the life and works of Câmî'î of Manisa are considered, firstly *Manisa Şehrengizi* placed in 197a-197b folios of a poetry collection registered in number 685, in the section of Ali Emiri, Manzum(written in verse), in Millet Kütüphanesi will be transliterated and then the work will be discussed by various aspects.

Key Words: The Classical Turkish Literature, Sehrengiz, Masnavi, Manisa, Câmî'î of Manisa, the XVIth century.

GİRİŞ

Klasik Türk edebiyatında ilk örnekleri XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde Mesihî ve Zâtî tarafından ortaya konulmuş *şehrengiz* türü, bir şehrin güzelliklerini ve erkek esnaf güzellerini -Azîzî'nin kadın güzelleri anlattığı *İstanbul Şehrengizi* istisna- anlatan manzum eserlerdir.¹ Fars edebiyatında bulunan şehir-âşûb türünün isim değiştirerek Türk edebiyatına geldiğini iddia edenler olduğu gibi, bu türün ilk defa Klasik Türk edebiyatında ortaya çıkmış yeni bir tür olduğunu söyleyen araştırmacılar da çıkmıştır.² Bu iki değişik görüşten hangisinin doğru olduğu iki edebiyatta yer alan örneklerin mukayesesıyla anlaşılacaktır.

Şehrengiz türü hakkındaki ilk ve kapsamlı çalışma bir bitirme tezidir.³ M[ustafa] İzzet [Delicay] tarafından 1935-36 öğretim yılında yapılan bitirme tezinin giriş bölümünde; *Şehrengizlerin Başlangıç ve İnkişafı*, *Şehrengizlerin Karakterleri ve Şehrengizlerin Mana ve Tarifine Dair* başlıklı bölümler bulunmaktadır. Daha sonra M. İzzet, ulaşabildiği şehrengizler hakkında ayrıntılı bilgi vermiş ve ele geçen örnekleri karşılaştırmalı bir şekilde incelenmiştir. M.

¹ Şehrengizlere erkek güzellerin konu edilmesinin sebepleri hakkında yapılmış bir çalışma için bkz.: Mücahit Kaçar, "Divan Şiirinde "Erkek Sevgili Tipi" ve Şehrengizlerdeki Erkek Güzeller", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. XXXVII, s.61-84.

² Adnan Karaismailoğlu, "Türk ve Fars Edebiyatlarında Şehir-engizler", *Milli Kültür*, nr. 62, Eylül 1998, s. 56-57.

³ M[ehmet] İzzet, *Türk Edebiyatında Şehrengizler*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezuniyet Tezi, İstanbul 1935-36, 72+V s. (Danışman: Ragıp Özden).

İzzet tezinde Mesihî, Zâtî, Neşâtî ve Kerîmî'nin Edirne şehrengizlerini; Lami'î, İshak Çelebi, Nazûk Abdullah ve Belîğ'in Bursa şehrengizlerini; Hayretî'nin Yenice şehrengizini; Yahya Bey, Azîzî, Tab'î ve Sâfî'nin İstanbul şehrengizlerini; Fakîrî'nin Ta'rifât'ını, müstehcen şehrengizler başlığı altında da Fehîm'in ve meçhul bir şairin Narhnâme-i Dilberân isimli şehrengizleri ile, Ulvî'nin Manisa ve Vâhid-i Mahdumî'nin Yenişehir şehrengizlerini incelemiştir.

Daha sonra Agâh Sırrı Levend, şehrengizlerle ilgili ayrıntılı bir çalışma yayınlamıştır.⁴ Levend, bu çalışmanın ilk bölümünde Türk edebiyatındaki şehrengizleri, ikinci bölümünde de şehrengizlerde yer alan İstanbul tasvirlerini incelemiştir. Eserde belirtildiğine göre 46 şehrengiz tespit edilmiş olup, bunlardan 36'sı ele geçmiştir. Osmanlı Devleti'nin belli başlı kültür merkezleri olan İstanbul, Edirne, Bursa, Manisa, Belgrat vb. şehirler hakkında değişik şehrengizler yazılmıştır. Agâh Sırrı Levend'in çalışmasında çeşitli şehirler için yazılan bu eserler hakkında ayrıntılı bilgi ve buldukları yerler mevcuttur. Bu çalışmada yer almayıp da çeşitli araştırmacılar tarafından bulunan ve yayınlanan yeni şehrengizler de vardır.⁵

Bu konudaki diğer bir çalışma da Metin Akkuş tarafından yapılmış bir yüksek lisans tezidir.⁶ *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Bursa Şehr-engizleri* isimli tezin giriş bölümünde şehrengiz türü hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra birinci bölümde Lâmi'î, İshak Çelebi, Çalıkzâde Mehmed Mânî, Nâzûk Abdullah, İsmail Belîğ ve Halîlî'nin hayatları ve şehrengizleri hakkında bilgi; ikinci bölümde de bu şairlere ait Bursa şehrengizlerinin metinleri yer almaktadır.

Son yıllarda yayımlanan iki makale ile de Türk edebiyatındaki şehrengizlerle ilgili yapılan çalışmaların toplu bir listesi verilmiştir.⁷

⁴ Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul*, İstanbul Fetih Derneği Yayınları, İstanbul 1958, 142 s.

⁵ Bu yeni tespit edilen şehrengizler hakkında yapılmış çalışmalar için 7. dipnottaki makalelere bakınız.

⁶ Metin Akkuş, "*Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Bursa Şehr-engizleri*", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1987, III+207 s. (Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Haluk İpekten).

⁷ Fatih Tıgılı, "Klâsik Türk Edebiyatında Şehrengiz Çalışmaları Hakkında Bibliyografya Denemesi", *Türkoloji Araştırmaları Tunca Kortantamer Özel Sayısı-II*, c. 2/4 Güz 2007, s. 763-770; Barış Karacasu, "Türk Edebiyatında Şehr-engizler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi (TALİD) Eski Türk Edebiyatı-II*, c. 5, sy. 10, İstanbul 2007, s. 259-313.

1. MANİSA ŞEHRENGİZLERİ

Şehzadeler şehri olarak tanınan Manisa hakkında tespit edilen iki şehrengiz vardır. Bunlardan birincisi Câmî'î tarafından, ikincisi de Derzi-zâde Ulvî tarafından yazılmıştır. Ulvî eserini II. Selim'in tahta geçmesinden sonra (964/1566) yazmıştır⁸. Ulvî eserinin 69. beytinde II. Selim'in adını anmaktadır:

Serîr-i taht-ı hüsne izz-ile şâh
Sipihr-i evc-i burc-i kudrete mâh

Ki ya'nî Hân Selîm ibni Süleymân
Olupdur adl-ile hâkân-ı devrân⁹

Bir nüshası İstanbul Üniversite Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar no. 1532'de kayıtlı şiir mecmuasının 125b-128a varakları arasında, diğer nüshası da Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi Agâh Sırrı Levend Kitapları arasında yer alan no. 322-339'da kayıtlı şehrengizler mecmuasının 10a-22a varakları arasında bulunmaktadır. Ulvî, şehrengizine 24 beyitlik bir münacat ile başlamıştır. Daha sonra 11 beyitlik bahar tasviri yapar ve sebep-i telif kısmına gelir. Burada dünyayı dolaştığını ve yolunun Manisa'ya düştüğünü, çarşıda dolaşırken bir güzele tutulduğunu, başından geçen diğer olayları anlatır ve bir dostunun tavsiyesi ile eserini yazdığını belirtir. Devrin hükümdarı II. Selim'i övdükten sonra Manisa şehrini anlatmaya başlar. Manisa şehrinin tasvirinden sonra güzellere geçer. 18 güzel beşer beyitle anlatılır. Bunlar Dervîş, Mû-miyân, Hüseyin Hân, Alî Şâh, Bostan, İbrahim Hân, Ahmed Şâh, Muhammed Şâh, Akyıldız, Halîl, Hüseyin, Yusuf, Ca'fer, Fazlî Şâh, Hızır Şâh, Hasan Bâlî, Zerrin-küleh ve Muhammed Şâh adındaki güzellerdir. Bunun sonunda şair bir dua ile Allah'a yalvarmaktadır. Sonra üç kıta ile iki hatime yer alır. Şehrengiz hatimeden sonra bir kıta ile sona erer. Tamamı 276 beyit olan Ulvî'nin *Manisa Şehrengizi* Mustafa Tanrısever tarafından İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde yer alan nüshaya dayanarak mezuniyet tezi olarak hazırlanmıştır.¹⁰

⁸ Agâh Sırrı Levend, a. g. e., s.47.

⁹ *Şehrengiz-i Ulvî Çelebi*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, T. Y. 1532, vr. 126a.

¹⁰ Mustafa Tanrısever, "*Şehrengiz-i Ulvî Çelebi (Manisa Şehrengizi)*", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezuniyet Tezi, Ankara 1972, 49 s.

2. CÂMÎ'Î'NİN HAYATI VE ESERLERİ (ŞİİRLERİ, VÂMIK U AZRÂ MESNEVİSİ VE ŞEHRENGİZİ)

2.1. HAYATI

Câmi'î'nin hayatı hakkında kaynaklarda son derece az bilgi vardır. Hayatı hakkında en ayrıntılı bilgi Latîfî tezkiresinde yer almaktadır. Latîfî, “*Vilâyet-i Saruhân'dan erbâb-ı fazl u irfândandır. Padişâhumuz zamânında nakl itdi. İlm-i hatda Yakût-ı sâni ve fenn-i nakşda mânend-i Mânî idi. Âşıkâne eş'âr-ı dil-güşâsı ve mesnevîden Vâmik u Azrâsı vardır.*” açıklamasıyla hayatı, eserleri ve şiirleri ile ilgili kısa bir değerlendirme yapar. Gazellerinden ve mesnevisinden seçtiği beyitleri de örnek olarak verir.¹¹ *Manisa Şehrengizi*'nden söz etmez. Âşık Çelebî *Meşâ'irü's-şuâra*'da Senâyî maddesinde diğer Manisa şairleri Sâmî'î ve Kâmi'î ile Câmi'î'nin yalnızca isimlerini zikreder.¹² Daha sonraki kaynaklardan M. Süleyman Sadettin Efendi ve Mehmet Nâil Tuman da çalışmalarında şair hakkında birer cümle ile bilgi vermişlerdir.¹³ Sadettin Nüzhet Ergun, şairin hayatı ile ilgili kaynaklarda geçen bilgileri tekrarladıktan sonra şiir mecmualarında yer alan gazellerinden örnekler yayınlamıştır.¹⁴ Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde Bağdat no. 406'da bulunan XVI. yüzyılın önemli şiir mecmualarından *Pervâne Bey Mecmuası*'nda vr. 486b'de kayıtlı bir şiirin başında “*Ez-ân Câmi'î-i Mağnisâvî, mütevellî kısmındandır.*” notu bulunmaktadır. Bu nottan şairin Manisa'daki vakıflardan birinde görevli olduğunu anlamaktayız.

2.2. ŞİİRLERİ

Câmi'î'nin divanı henüz ele geçmemiştir. Kaynaklarda da divanı olduğuna dair herhangi bir açıklama yoktur. Latîfî, gönül açıcı âşıkane şiirlerinin varlığından bahseder. Değişik şiir ve nazire mecmualarında şiirleri vardır. Bunlardan beş tanesini Sadettin Nüzhet Ergun eserinde yayınlamıştır.¹⁵

¹¹ Latîfî, *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nüzemâ*, Haz.: Rıdvan Canım, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000, s. 208.

¹² Âşık Çelebî, *Meşâir üs-Şuarâ or Tezkere of Âşık Çelebi*, Ed.: G. M. Meredith-Owens, Luzac &Co., London 1971, s. 259b.

¹³ Müstakîmzâde Süleymân Sadettin Efendi, *Mecelletü'n-Nisâb*, Tıpkıbasım, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 165b; Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî*, Haz.: Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001 s. 146.

¹⁴ Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, c. II, İstanbul 1935-45, s. 905.

¹⁵ Sadettin Nüzhet Ergun, *a. e.*, s. 905.

2.3. VÂMIK U AZRÂ

İlk olarak Latifi'nin bahsettiği *Vâmik u Azrâ* isimli bir mesnevisi vardır. Klâsik bir aşk hikâyesi olan mesnevi, Kanunî Sultan Süleymân'ın veziri Sinan Paşa adına yazılmıştır. Tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya bölümü nr. 4142'de kayıtlı eser hakkında bir travay, bir mezuniyet ve iki doktora tezi yapılmıştır.¹⁶

Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*'nde Behiştî Sinan hakkında bilgi verirken Câmî'î hakkında da şöyle der: "*Manisalı Câmî'î'nin de Vâmik u Azrâ'sı ve Hekimoğlu Kütüphanesi'nde Mahzen-i Esrâr isminde bir manzumesi vardır.*"¹⁷ Sadettin Nüzhet Ergun, Millet Kütüphanesi'nin katalogunda 674 numarada *Mahzen-i Esrâr*'ın Behiştî adına kayıtlı olduğunu ve zayi olan kitaplar arasında görüldüğünü belirtmektedir.¹⁸ Behiştî'nin de *Vâmik u Azrâ* isimli bir eseri olmasından dolayı muhtemelen Mehmet Tahir böyle bir yanlışa düşmüştür. Şu an Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan Hekimoğlu Ali Paşa koleksiyonunda yaptığımız taramalarda esere rastlayamadık. Devr-i Hamîdî Kataloglarında da eser için "*işbu eser mevcûd degildir*" notu vardır.¹⁹

3. MANİSA ŞEHRENGİZİ

Câmî'î'nin şehrengizi hakkında kaynaklarda bilgi yoktur. Agâh Sırrı Levend'in çalışmasında da bu eser mevcut değildir. Diğer eseri olan *Vâmik u Azrâ (Muhabbetname)* üzerine yapılan çalışmalarda da bu eserden bahsedilmemiştir. İlk defa bu eserden Sahaflar Çarşısında kitapçılık yapan Ahmed Hamdi [Tanyeli] bahsetmiştir. Ahmed Hamdi'nin *Kütüphane-i Nefâis-i Eslâf* isimli dizisinin yayınlanan ilk kitabı *Eş'âr-ı Nedîm*'in arka kapağındaki yayınlanacak eserler listesinin iki numarasında *Şehrengizler* yer almaktadır. Eser hakkında yapılan açıklamada: "*Azîzî'nin "medh-i taife-i zenân ü mahbûbân" ismindeki manzum eseri (zamanundaki güzel kadınların bir destan-ı hüsn ü ânıdır) tamamen, Mesîhî'nin, Hayrefî'nin, Edirneli Kerîmî'nin, Revânî'nin, Mağnisalı Câmî'î'nin, Yenişehirli Belîğ'in cüvânân medhindeki*

Rüştü Altunbay, *Camîî ve Vamuk u Azrası*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Birinci Disiplin İlk Travayı, İstanbul 1937, 51 s. (Danışman: Fuat Köprülü); Nuran İşcan, *Camîî Vâmik u Azra*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezuniyet Tezi, İstanbul 1970, 412 s. (Danışman: Ali Nihat Tarlan); Selami Ece, *Manisalı Camîî'nin Vamuk u Azra Mesnevisi (İnceleme-Metin-Sadeleştirme)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Tezi, Erzurum 2002, XII+873 s. (Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Metin Akkuş); M. Esat Harmancı, *Manisalı Camîî, Muhabbet-Nâme (Vâmik u 'Azrâ), İnceleme-Metin-Nesre Çeviri*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul 2003, 710+181 s. (Danışman: Prof. Dr. Orhan Bilgin).

¹⁷ Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, c. 2, İstanbul 1333, s. 96.

¹⁸ Sadettin Nüzhet Ergun, *a. g. e.*, s. 905.

¹⁹ *Defter-i Hekimoğlu Ali Paşa Kütüphanesi*, Dersâdet 1311, s. 41.

eserlerinden musanna parçalar.” denmektedir. M. Seyfettin Özege'nin *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Katalogu*'nda ve Millî Kütüphane tarafından hazırlanan *Eski Harfli Türkçe Basma Eserler Bibliyografyası*'nda yaptığımız taramalarda bu eserin nüshasını göremedik.

Metin Akkuş tezinde Câmî'î'nin *Manisa Şehrengizi*'ni Mehmed Çavuşoğlu'nun asistanı Mehmet Kalpaklı'dan aldığı bilgilerden hareket ederek dipnotta belirtir.²⁰

Daha sonra Metin Akkuş, Dergâh Yayınlarının yayınladığı *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*'nin *Şehrengiz* maddesinde bu eserden bahsetmiştir fakat hangi kütüphanede ve nerede kayıtlı olduğunu belirtmemiştir.²¹

Eser, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Bölümü Manzum no. 685'de kayıtlı bir şiir mecmuasının 197a-197b varaklarında yer almaktadır. İçeriği bakımından mensur ve manzum önemli ve değişik eserler ihtiva eden bu mecmuanın tertibi oldukça farklıdır. Şehrengizin bulunduğu ilk varak dört sütun halinde yazılmıştır. Müstensih burada beşliklerin son mısralarını sayfanın kenarına yazmıştır. İkinci varak olan 197b'de ise üç sütun metin vardır. Şehrengiz ikinci sütunun sonunda bitmektedir. Yanında bir tahmîs yer alır. Şimdilik tek nüshası bulunan şehrengizin metni ilk defa tarafımızdan yayınlanmaktadır. *Manisa Şehrengizi*'nin en önemli özelliği beş mısralık bentlerle yazılmasıdır. Bilindiği gibi beşleme, beş köşeli kılma gibi anlamlara gelen tahmis kelimesi bir edebiyat terimi olarak kullanıldığında bir gazel veya kasidenin beyitlerinin önüne aynı vezin ve kafiyede üçer mısra ilave edilmesiyle meydana gelen nazım biçimidir.²² Şehrengiz metninde başka bir şairin mahlasının bulunmayışı ve metnin kafiye yapısından yola çıkarak başka bir şaire ait olabilecek olan son iki mısraların kendi aralarında anlamlı beyitler meydana getiremeyeşi gibi sebeplerden dolayı Câmî'î'nin başka bir şiire tahmis yazmadığını düşünmekteyiz. Başlıkta kullanılan *Be-ṭarîḳ-i taḥmîs* terkiibinden şairin tahmis kelimesini beş mısradan oluşmuş bölümler için kullanmış olduğunu düşünüyoruz. Bu özelliği ile de edebiyat tarihinde ayrı bir öneme sahiptir. Başlıkta da bu durum belirtilmiştir: *Şehrengîz be-ṭarîḳ-i taḥmîs der evşâf-ı cüvânân-ı vilâyet-i Mağnîsâ*. Beşlikler halinde yazılan diğer bir şehrengiz örneği de Ravzî'nin Balıkesir Edincik için yazdığı 106 bendlik mütekerrir muhammes şeklinde yazılan eseridir.²³ Bilindiği üzere Türk edebiyatındaki

²⁰ Metin Akkuş, *a.g.t.*, s. 3, dipnot 3.

²¹ Metin Akkuş, “Şehrengiz”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998, c. 8, s.120.

²² M. A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, 3F Yayınevi, İstanbul 2007, s.130.

²³ Yaşar Aydemir, *Ravzî Divanı*, Birleşik Kitabevi, Ankara 2007, s.193-208, Yaşar Aydemir, “Ravzî'nin Edincik Şehrengizi”, *Gazi Üniversitesi Türkiyat Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, s. 1, Güz-2007, s. 97-126.

şehrengizlerin büyük çoğunluğu mesnevi nazım biçimi ile yazılmıştır, istisna olarak Bursalı Nazûk Abdullah'ın Bursa şehrengizi terkîb-i bend olarak yazılmıştır. Bu gibi örnekler şehrengizlerin değişik nazım biçimi ile de yazılabileceğini göstermektedir.

Fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün vezniyle yazılan Manisa şehrengizinin ilk bölümü olan "*İbtidâ*"da şair, sakiye seslenerek baharın geldiğini, vaktin çimenlik ve nehir kenarında oturup eğlenme zamanı olduğunu, kadehlerle şarap sunmasını, vefasız dünyada fırsat varken ele geçen bu imkanın değerlendirilmesi gerektiğini söylemektedir.

Mağnîsâ başlıklı ikinci bölümde ise, baharın gelmesiyle Manisa'nın çiçeklerle süslü cennet bahçelerine, insanların cennetteki huri ve gilmanlara benzediğini belirtir. Şair, bu güzellerin yoluna canını vereceğini belirttikten sonra güzellerin vafına geçer. Yedi güzelin her biri, beş mısradan oluşan bölümler halinde anlatılmıştır. Her bölümün başında güzellerin adı yazılmıştır. Üçüncü başlığı altında ismi belirtilmeyen bir güzel ilk olarak zikredilmiştir. Daha sonra sırasıyla; Alî, Vezir Mustafa, Rüstem, Kurd, Zerger Haydar ve Kefş-dûz Abdî isimleri, meslekleri ve isimlerinin tarihi kişiliklerle olan bağlantıları esas alınarak anlatılmıştır.

Câmi'î, Ali ismindeki ikinci güzeli Hz. Ali'nin kahramanlığı hakkında söylenmiş olan "*Lâ fetâ illâ 'Alî lā seyfe illâ zü'l-fekâr*" sözü ile birlikte anar. Böylece andığı güzel ile Hz. Ali arasında bir yakınlık kurar. Mesleği terzilik olan Vezir Mustafa ise *sûzen*, *rişte*, *engüştân* gibi meslekî terimlerle birlikte anılır. Yine diğer esnaf güzellerden Zerger Haydar *sîm*, *zer*, *dürr-i şah-vâr*, *la'l* gibi kıymetli maddelerle, Kefş-dûz Abdî ise yaptığı *ayakkabı* ve *çizmelerin bastığı yer* ve *ayak* kelimeleri ile birlikte anılmıştır. Rüstem gibi tarihî şahsiyetlerden birinin adını taşıyan güzel de *Rüstem'in* özellikleri ile birlikte tanıtılır. Kurd isimli güzel de adını taşıdığı yırtıcı hayvanın av konusundaki yeteneği ile birlikte anılmıştır. Siyah yüzlü, kelb rakip ile birlikte işbirliği yaparak ahuya benzeyen sevgiliyi avlar.

Güzellerin övgüsü bittikten sonra Câmi'î, bu yedi güzeli gökyüzünde güzellik burcunda bulunan yedi yıldızla benzetir. Ay ve güneş bu yıldızlara köle olmuştur. Sabah ve akşam her zaman bu yıldızların gökyüzünde sürekli kalması için Allah'a dua ederek bu bölümü bitirir.

İntihâ başlıklı sonuç kısmı beşer mısralık iki bentten oluşmaktadır. İlk bölümde vaktin gül zamanı olduğu ve değerlendirilmesinin, gece gündüz eğlenmenin, vakti hoşça geçirmenin ve kadehlerin elden düşürülmemesinin gerektiği söylendikten sonra ikinci bölüme geçilir. Burada Allah'a dua edilerek Manisa'nın dünya durdukça payidar olması istenmektedir.

İlk bölümde yedi güzelin her biri beş mısradan oluşmuş bentlerle *yediler* aşkına övülmüş ve gökte bulunan yedi yıldızla benzetilmiştir. Asıl metni oluşturan bölüm bittikten sonra Câmî'î'nin dokuz güzel hakkında söylediği gazeller vardır. Bu dokuz güzel de gökyüzünde bulunan dokuz feleğe benzetilmiş olmalıdır. Bu güzeller şunlardır: Ahmed-i Kassâb, Mahmûd-ı Hallâc, Yusûf-ı Hayyât, Nasûh-ı Hayyât, Pür-Budak Aydınî, Bostân el-Mağnîsavî, Süleymân el-Mağnîsavî, Durmuş-ı Yaşmakçı el-Mağnîsavî ve Yusûf el-Mağnîsavî. Beşer mısralık bentlerle kurulmuş metinden sonra gelen gazeller, gazel nazım biçimi ile de şehrengiz yazılabileceğini düşündürmektedir. XVI. yüzyıl şairlerinden Nihâlî'nin değişik esnaf güzelleri için yazdığı gazellerin olduğunu biliyoruz.²⁴ Bu örneklerin de şehrengiz olarak değerlendirilmesinin uygun olacağı kanaatindeyiz.

Sonuç olarak Câmî'î'nin şehrengizi kısa bir şehrengiz olmasına rağmen Manisa hakkında yazılan ilk şehrengiz olması ve şekil olarak diğer örneklerinden farklılığı ile önem kazanmaktadır. Beş mısradan oluşan bendlerle yapılmış ikinci şehrengiz örneğidir. Çeşitli mecmualarda yer alan şiirleri ve Vâmîk u Azrâ isimli mesnevisinden sonra şairin yeni bir eserinin daha gün yüzüne çıkması sevindiricidir.

3.1. METİN

Şehrengiz be-şarîk-i tahmîs der evşâf-ı cüvânân-ı vilâyet-i Mağnîsâ Câmî'î

fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün

İbtidâ

Tut kadeh ey sâķî-i gül-ruh ki irdi nev-bahâr
Mevsim-i bezm-i kenâr-ı cüy-âb ü sebze-zâr
Furşatı fevt eyleme kalmaz kişiye rûzigâr
Şun berü nüş idelüm câm-ı şarâb-ı hoş-güvâr
Bî-vefâ dünyâda var-iken elünde ihtiyâr

Mağnîsâ

Faşl-ı güldür töldi şâdîden zamân-ile zemîn
Bâĝ-ı Mağnîsâ olupdur ravza-i huld-ı berîn
Toptoludur her taraf vildân u ğilmân hür-ı 'în
Seyr ider her güşesinde nâz ile her nâzenîn
Ser fedâdur her birinüñ yolına cânlar nişâr

²⁴ Âşık Çelebi, *a. g. e.*, vr.143a-144a.

Üçüncü²⁵

Bir güneş ruhsāre ol meh-rūlaruñ sultānidur
 Mülk-i hüsnuñ şimdi ol meh husrev-i hübānidur
 Meh gulām-ı halka-der-güşü güneş derbānidur
 İns ü cin hür u melek rāmı felek fermānidur
 Tā ebed olsun serîr-i hüsne yâ Rab şehriyâr

Be-nām-ı ‘Alî

Ol şehensâh-ı serîr-i hüsnuñ ismidür ‘Alî
 Fahr-ile şâh-ı cihāndur nesl-ile âl-i velî
 Kâmeti şedde²⁶ şaçı meftûl yüzi şem’-i celi
 Āsitānında gönül dervîş olup eydür belî
 Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ zü’l-fekâr

Be-nām-ı Derzi Muştafâ

Ol şeh-i hüsnuñ vezîr-i a‘zamı bir dil-sitān
 Sûk-ı hüsni içinde Derzi Muştafâ şüh-ı cihān
 Nâz-ile geymiş libās-ı hüsni ol serv-i revān
 Sūzen-i dil-düzına cân rişte dil engüştân
 Yağdı cânım tahta-i üti²⁷ gibi hecrinde yâr*

²⁵ Yazma metinde harflerin noktaları konmamıştır.

²⁶ Övülen kişinin boyu için *şedde* kelimesinin kullanılması şeddenin harfleri iki defa okutmasından dolayıdır. *Kâmetin uzunluğunu vurgulamak için bu kelime tercih edilmiş* olabilir. Bu kelimenin *sidre* olma ihtimali de vardır, müstensih hatası olabilir.

²⁷ Klâsik Türk edebiyatında özellikle terzi güzeller hakkında yazılan şiirlerde yer alan *ütü* kelimesinin kullanımına şu beyitler örnek olarak verilebilir:

Üti-veş âteş-i hayrette pür-süz

Kalup içini terk itdi kuleh-düz (Kemalpaşazâde Yusuf ü Zeliha b.3486), Kemâl Paşa-zâde, *Yūsuf u Zelihâ*, Haz.: Mustafa Demirel, Harvard Üniversitesi Yayınları, Harvard 2004, s.115.

Külhanında sînemüñ kızdırsa bir dem ütüsün

Nerm olaydı gönlinüñ bir pâre seng-i hâresi (Celîf-i Bursevî), Latîfî, *a. g. e.*, s. 213.

Yine *ütü* kelimesi Za‘fî‘nin Vardar Yenicesi için yazdığı şehrengizinde Memi Şâh isminde bir terzi güzelin anlatıldığı bölümde yukarıdaki gibi tahta kelimesi ile tamlama yapılmış bir şekilde geçmektedir:

Belâ mikrâzı kat‘ eylerse gerden

Önünde tahta-i üti ola ten (Za‘fî). Za‘fî, *Divân*, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum no. 254, vr. 39b. Bu şehrengizin yayınlanmış metni için bkz.: Bilal Çakıcı, “Za‘fî‘nin Vardâr Yenicesi Şehr-engîzi”, *Harvard Üniversitesi Türklük Bilgisi Araştırmaları Dergisi-Journal of Turkish Studies*, c. 32/1, 2008, s. 169-193.

* Metinde *yâr* yerine *cân* kelimesi geçmektedir fakat beşliklerin son mısraların kafiyelerine göre *yâr* olması daha doğrudur.

Be-nâm-ı Rüstem

Şimdi Rüstem mülk-i hüsnüñ Rüstem-i destânıdur
Niçe cân u dil kemân ebrûsınuñ qurbânıdur
Cân viren gelsün aña meydân-ı 'ışk âvânıdur
Devr-i Rüstemdür bu gün merdânlaruñ meydânıdur
Cân elimden kında kırtara raķīb-i nâ-bekâr

Be-nâm-ı Kırd

Cânımı Kırduñ kıya baķışları naķır ider
Şir-i cânâ ol gözi âhû saçın zencir ider
Koynuma girsün diyü cânâ gönül el bir ider
Ol raķīb-i rû-siyehle bir 'aceb tedbır ider
Ya 'ni kim kelb ile sen âhüyü eyleye şikâr

Be-nâm-ı Zerger Hıydar

Zerger Hıydar ki dükkân-ı cemâlin zeyn ider
Eşk-i çeşmüm sım olupdur rüy-ı zerdüm aña zer
Müşterisi Zühre añun veznesi Şems ü Kamer
Naķd-i cânâ şatmağa dükkân yüzinedür nazâr
Hoķķa-i la 'lin kıomiş toptolu dürr-i şâh-vâr

Be-nâm-ı 'Abdî-i keş-düz

Dil kefeş-düz 'Abdînüñ zülfine olmuşdur esir
İşi başa çıķmadı kıaldı ayakda ol haķır
Zerre-veş hâk olduğum yoluñda ey mihr-i münir
Umarım ben düşmişe [kim] olasın sen dest-gir
Kılmayam cânâ ebed 'ışkıuñ yoluñda hôr u zâr

Yidi dilberüñ bunda medhi tamâmdur

Yidi dilber yidiler 'ışkına medhi oldu tamâm
Yidi kevkebdür ki tutmuş burc-ı hüsn üzre maķâm
Her birinüñ ışığıne ay ü gün olmuş gulâm
Hızretüñden isterin yâ Rabbenâ her şubh u şâm
Burc-ı hüsn üstinde bu kevkebler olsun tâbdâr

İntihâ²⁸

Medhi-i hüsnî çün tamâm oldu felek-manzarlaruñ
Şevķ-ı bezm-i vaşlını iste perî-peykerlerüñ
'İşkınuñ humhânesinde bu gözi kâferlerüñ

²⁸ İntihâ kelimesinden sonra metinde okunamayan bir kelime vardır.

Cāmi'î cān virilüp mey-günına dil-berlerüñ
Faşl-ı güldür kıoma elden sāgarı leyl ü nehār

Geçmedin gül mevsimi gel 'ayş ü nüş eyle taleb
Zeyn iderken bāğ-ı hüsni nāz-ile her gönca-leb
Cūşa gel bülbül gibi şevk-ile di her rüz u şeb
Hācetüm senden budur eyle kabül yā Ferd ü Rab
Bāğ-ı Mağnīsā cihān turduqça olsun pāyidār

Be-nām-ı Aḥmed-i Kaşşāb

fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün

Gerçi iy meh hüsni-ile sen dahı ādem cānısın²⁹
Gel bu mihrüñ ayağına sür yüzüñ muhtācısın

Ay u gün iy meh ne deñlü rüşen olsa hüsni-ile
İkisi de ayağunuñ toprağıdur ser-tācısın

Gülşen-i cānda n'ola nāz-ile elhān eyleseñ
Bāğ-ı hüsniñ sen de iy kebk-i deri dürrācısın

Tiğ-ı gāmzeñ hışm-ile bir yara urdı sineme
Şādīlıqdan tuymazam vallāh cānum acısın

Cānı kırbān eyledüñ kūyuñda Kaşşāb Aḥmedüñ
Cāmi'î sen Mekke de kırbānı maqbül hācısın³⁰

Ey maşad ol çeşm-i hün-rizüñ bıçağın eyle tiz
Tā beni kırbān iderken tuymayam cān acısın

Be-nām-ı Maḥmūd-ı Ḥallāc

mefā'ilün/ mefā'ilün/ mefā'ilün/ mefā'ilün

Anuñ-çun ey güneş oldı cihān hüsniñe muhtācuñ
Sürersin hāk-ı pāyine yüzüñ Maḥmūd Ḥallācuñ

²⁹ Metinde ilk mısranın üzerinde ayrıca *ger çeker başlar tācısın* yazmaktadır.

³⁰ Metinde maqbülden sonra fazla yazılmış *olunmuş* kelimesi vardır.

Serîr-i kişver-i hüsne³¹ bu gün şâh-ı cihânsın sen
Kamerdür iy melek bendeñ güneşdür iy kamer tâcuñ

Ruḥuñ cân ferzin açmazdan alup mât eyledi şâhı
'Aceb manşübedür irmez bu lu'ba fikri Ḥallâcuñ

Aşılduñ Câmî'î Manşür-veş zülfine Maḥmüduñ
Didiler yirde vü gökde mübârek oldu mi'râcuñ

Be-nâm-ı Yûsuf-ı Ḥayyâṭ

fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün

Ey ruḥ-ı³² dil-ber muḳarrerdür ki cennet bâğısın
Cân saña uçmaḳ diler her dem İrem uçmağısın

Nâlişinden bülbülün olmaya gâfil gonce-leb
Bâd-ı âhumdan şolarsın tâze gül yaprağısın

Ḥurrem olsun mısr-ı hüsnine revân ol Yûsufuñ
Ey gözüm yaşıñ kesilmez çünki Nîl ırmağısın

Ey leb-i cânân murâdum istedüm sögdüñ baña
Sen ezelden yok yire 'âşıklarunñ kan yağısın

Gerçi ol meh Câmî'î hüsn-ile başlar tâcıdur
Faḳr içinde faḫr-ile sen de ayak toprağısın

Be-nâm-ı Naşûḥ-ı Ḥayyâṭ

fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün

Feyz alurken iy şeh-i hübân ezel bezminde³³ rûḥ
Ben faḳîre var-imiş hüsnün zekâtından fütûḥ

³¹ Metinde *Serir-i hüsn-i kişveri* şeklindedir.

³² Metinde *ruḥı* şeklinde yazılmıştır.

³³ Metinde *bezninde* kelimesinin üzerinde ayrıca *devrinde* yazılmıştır.

Cānuma her dem kaşuñ peyveste hışm eyler neden
İy kemān ebrūsına qurbānlar olduğum Naşūh

Şöyle yandum nār-ı hicrānuñda iy hūrī-sirişt
Uçmaq ister kūyuña varduqça senden yaña rūh

İRmege ol pīr olası nev-cevānuñ vaşlına
Cāmi'ī yā şabr it yā iste zer yā 'ömr-i Nūh

Be-nām-ı Pür-Budağ Aydınī

fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün

Şāh-ı Tübāyi³⁴ gerekmez Pür-Budağum var-iken
N'eylerin mihrī anuñ gibi çerāğum var-iken

Gamzesi tīrin çeküp dir ol kemān-ebrū baña
Öldürin git karşuma gelme yarağum var-iken

Āteş-i şevkuñla yandur rūşen itsün bezmüñi
Cān çerāğın iy güneş yürekde yağum var-iken

Ravza-i huld-i berīni istemez iy hūr-ı 'ın
Cān u dil bāğ-ı cemālūñ gibi bāğum var-iken

Sāyesinde **Cāmi'ī** gel hoş geçüp 'ayş idelüm
Müntehā Sidre budağı Pür-Budağum var-iken

Be-nām-ı server-i hūbān Bostān el-Mağnisāvi Temmet Şhregiz-i Cāmi'ī

fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün

Revnağı gül 'arız-ı Bostāndan almışdur ezel
Nālişi bülbül dil-i nālāndan almışdur ezel

Genc-i 'ışkuña anuñçun mesken olmuşdur gönül
Dest-i kudret hākini vīrāndan almışdur ezel

³⁴ Metinde *Tübāy* yazılmıştır.

Halk içinde nice şîrîn olmasun şehd ü şeker
Lezzeti la'l-i leb-i cānāndan almışdur ezel

'Ālemi ğark eylese eşküm 'aceb mi kim anuñ
Gözlerüm ser-çeşmesin 'ummāndan almışdur ezel

Haşre deñlü Cāmi'î bülbül gibi iñler ebed
Ölmez ol şevkı rūh-ı Bostāndan almışdur ezel

Be-nām-ı Süleymān el-Maġnīsāvī³⁵
mefā' ilün/ mefā' ilün/ mefā' ilün/ mefā' ilün

Dilerseñ kim cihān halkı ola hükümünde fermānuñ
Gel iy dil cān-ıla kul ol çapusunda Süleymānuñ

Leb-i la'lüñ firākından yetişdi ağzuma³⁶ cānum
Yetiş çok sevdüğüm eyle baña var-ısa dermānuñ

Çıkarsa la'lüñ ağzumdan çıkar cānum didüm geldi
Tuşağın ağzuma virdi didi me çıkmasun cānuñ

Didüm cān korkmaz ölmekden düşer tiğ-i müjeñ üzre
Didi düş kendü boynuña ölürseñ yazuğuñ kanuñ

Lebüñden Cāmi'î büse diler incinme cā'izdür
Öperler dostum ta'zīm için mührin Süleymānuñ

Be-nām-ı Durmuş-ı Paşmaççı el-Maġnīsāvī
mefā' ilün/ mefā' ilün/ mefā' ilün/ mefā' ilün

Gözüñ bir kanlu kāfirdür niçe biñ 'āşık öldürmiş
Çeküp ğamzüñ okın şimdi kemān ebrüsünü kurmuş

Başum başmağı irdügi yire irsün diyü himmet
İdüp luğf-ıla kaşd itmiş beni öldürmege turmuş

³⁵ Bu gazel Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Bağdat no:406 Pervane Bey Mecmuasında vr. 337b'de de kayıtlıdır.

1a: kim: ger PB; hükümünde: çapunda PB.

1b: çapusunda: işiginde PB.

³⁶ Metinde *ağzuma* şeklinde yazılmıştır.

Hemân bir ben degül 'ışkuñ yolında cān viren ancak
Bu yolda niçe biñ bencileyin cān terkinini urmuş

Ser-i küyuñda deryüze iderken 'aşık u derviş
Raķib-i rü-siyeh dirler bir itüñ var-imiş ürmiş

Yoluñda Cāmi'î öldür disünler ger beni bir kez
Yüzin paşmaķçı Turmuşuñ ayağı tozuna sürmüş

Be-nām-ı sulţān-ı hūbān Yusūf el- Magnīsāvī
fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün

Naķş-ı dil-keş kim yazar naķķāş-ı kudret kaş aña
Çaldı hayrān şad hezārān Mānī-i naķķāş aña

Āsitānın devlet-i sulţān-ı hūbān Yūsufuñ
Kırpügüm cārüb gözüm saķķā yüzüm ferrāş aña

Ruĥlaruñ biñ āfitābuñ tābın almaz zerreye
Çaşlaruñ yüz biñ hilāl olursa almaz yaş aña

Ĥatt-ı reyĥānuñla la'lüñ şevķine kim cān vire
'Āķibet imān-ıla Çur'ān olur yoldaş aña

Bezm-i gamda muṭrib-i āhum ferāna başlasa
Nāle-i dil-süzüm eyler Cāmi'î vird[d]aş³⁷ aña

³⁷ vir[d]aş kelimesi beyitte geçen gam, āh, nāle kelimeleri ile uygun bir şekilde *derd[d]aş* da okunabilir.

KAYNAKÇA

- AKKUŞ. Akkuş, "*Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Bursa Şehr-engizleri*", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1987, III+207 s. (Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Haluk İpekten).
- AKKUŞ Metin, "Şehrengiz", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, c.8, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998.
- ALTUNBAY. Rüştü Altunbay, *Camiî ve Vamık u Azrası*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Birinci Disiplin İlk Travayı, İstanbul 1937, 51 s. (Danışman: Fuat Köprülü).
- Âşık Çelebi, *Meşâir üş-Şuarâ or Tezkere of Âşık Çelebi*, Ed.: G. M. Meredith-Owens, Luzac & Co., London 1971.
- AYDEMİR Yaşar, *Ravzî Divanı*, Birleşik Kitabevi, Ankara 2007.
- AYDEMİR Yaşar, "Ravzî'nin Edincik Şehrengizi", *Gazi Üniversitesi Türkiyat Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, sy. I, Güz-2007, s. 97-126.
- Defter-i Hekimoğlu Ali Paşa Kütüphanesi*, Dersâadet 1311.
- ÇAKICI Bilal, "Za'fî'nin Vardar Yenicesi Şehr-engizi", *Harvard Üniversitesi Türklük Bilgisi Araştırmaları Dergisi-Journal of Turkish Studies*, c. 32/1, 2008, s. 169-193.
- ECE Selami, *Manisalı Câmî'î'nin Vamık u Azra Mesnevisi (İnceleme-Metin-Sadeleştirme)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Tezi, Erzurum 2002, XII+873 s. (Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Metin Akkuş).
- ERGUN Sadettin Nüzhet, *Türk Şairleri*, İstanbul 1935-45.
- HARMANCI M. Esat Harmancı, *Manisalı Câmî'î, Muhabbet-Nâme (Vâmık u 'Azrâ), İnceleme-Metin-Nesre Çeviri*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul 2003, 710+181 s. (Danışman: Prof. Dr. Orhan Bilgin).
- İŞCAN Nuran, *Camiî Vâmık u Azra*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezuniyet Tezi, İstanbul 1970, 412 s. (Danışman: Ali Nihat Tarlan).
- KAÇAR Mücahit, "Divan Şiirinde "Erkek Sevgili Tipi" ve Şehrengizlerdeki Erkek Güzellere", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. XXXVII, s.61-84.
- KARACASU Barış, "Türk Edebiyatında Şehr-engizler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi (TALİD) Eski Türk Edebiyatı-II*, c. 5, sy. 10, İstanbul 2007, s. 259-313.
- KARAİSMAİLOĞLU Adnan, "Türk ve Fars Edebiyatlarında Şehr-engizler", *Milli Kültür*, nr. 62, Eylül 1998, s. 56-57.

- Kemâl Paşa-zâde, *Yûsuf u Zelihâ*, Haz.: Mustafa Demirel, Harvard Üniversitesi Yayınları, Harvard 2004.
- Latîfî, *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nüzemâ*, Haz.: Rıdvan Canım, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000.
- LEVEND Agâh Sırrı, *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul*, İstanbul Fetih Derneği Yayınları, İstanbul 1958.
- M[ehmet] İzzet, *Türk Edebiyatında Şehrengizler*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezuniyet Tezi, İstanbul 1935-36, 72+V s. (Danışman: Ragıp Özden).
- Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, c. 2, İstanbul 1333.
- Müstakîmzâde Süleymân Sadettin Efendi, *Mecelletü'n-Nisâb*, Tıpkıbasım, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- TANRISEVER Mustafa, "*Şehrengiz-i Ulvi Çelebi (Manisa Şehrengizi)*", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezuniyet Tezi. Ankara 1972.
- TIĞLI Fatih, "Klâsik Türk Edebiyatında Şehrengiz Çalışmaları Hakkında Bibliyografya Denemesi", *Türkoloji Araştırmaları Tunca Kortantamer Özel Sayısı-II*, c. 2/4 Güz 2007, s. 763-770.
- TUMAN Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâilî*, Haz.: Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.
- SARAÇ M. A. Yekta, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, 3F Yayınevi, İstanbul 2007.
- Ulvî, *Şehrengiz-i Ulvî Çelebi*, İstanbul Üniversite Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar no. 1532, vr. 125b-128a.
- Za'fî, *Divân*, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum no. 254.

Câmi'î'nin Şehrengiz-i Manisa'sının Millet Kütüphanesi Ali Emiri Bölümü Manzum nr. 685 Mecmua-ı Eş'âr'da bulunan nüshası.

197a

Handwritten text in Ottoman Turkish script, arranged in approximately 15 vertical columns. The text is densely packed and appears to be a historical or administrative document. The script is a cursive style characteristic of the Ottoman era. The page shows signs of age, including some staining and wear, particularly along the left edge. The text is written in black ink on a light-colored paper background.